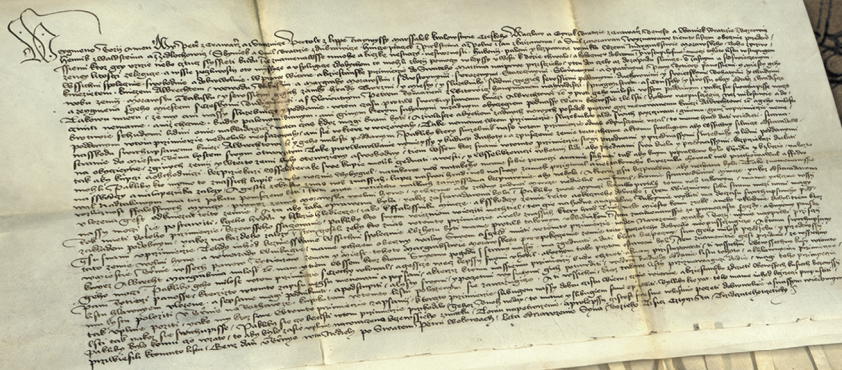

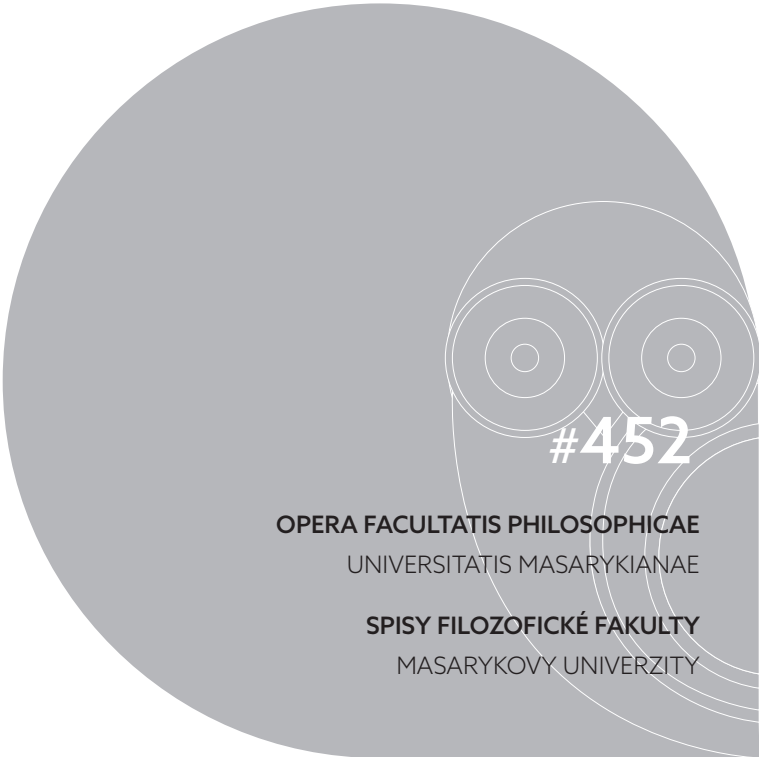
Pravé, věrné a křesťanské příměrie...

Dohody o příměří mezi husity a stranou markraběte Albrechta na jižní Moravě

Petr Elbel

FILOZOFICKÁ FAKULTA
MASARYKOVA UNIVERZITA

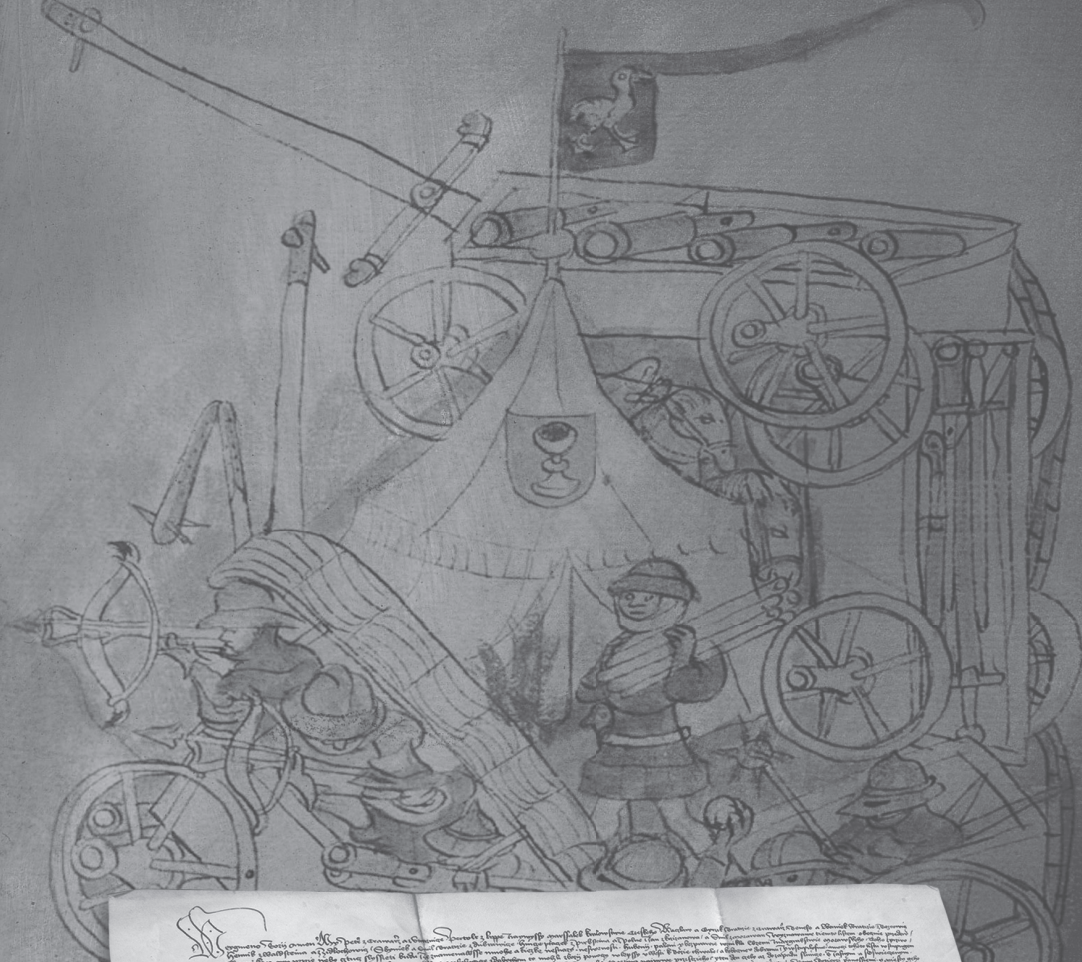

#452

OPERA FACULTATIS PHILOSOPHICAE
UNIVERSITATIS MASARYKIANAE

SPISY FILOZOFICKÉ FAKULTY
MASARYKOVY UNIVERZITY

muni
PRESS

18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539

Pravé, věrné a křesťanské příměří...

Dohody o příměří mezi husity a stranou
markraběte Albrechta na jižní Moravě

Petr Elbel

FILOZOFICKÁ FAKULTA
MASARYKOVA UNIVERZITA

#452

BRNO 2016

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Elbel, Petr

Pravé, věrné a křesťanské příměří... : dohody o příměří mezi husity a stranou markraběte Albrechta na jižní Moravě / Petr Elbel. – Vydání první. – Brno : Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2016.

– 155 stran. – (Spisy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, ISSN 1211-3034 ; 452)

Anglické resumé

ISBN 978-80-210-8369-1

27-878.4 * 929.732 * 355.01(091) * 327.56:341.76 * 930.2 * 94(437.32-13)

– Albrecht II. Habsburský, římskoněmecký císař, 1397-1439

– 1427-1433

– husitství – Česko – 1420-1437

– markrabata – Česko – 15. století

– dějiny válek – Česko – 1420-1437

– mírová jednání – Česko – 1420-1437

– historické prameny – Česko – 1420-1437

– dohody o příměří

– Morava jižní (Česko) – dějiny – 1420-1437

– monografie

355/359 - Vojenství. Obrana země. Ozbrojené síly [15]

Monografie vznikla v rámci projektu P 22939-G08 „Herrschaft im Angesicht hussitischer Wagenburgen. Der österreichische Herzog und römische König Albrecht V. (II.) in den Böhmisches Ländern (1421-1439),“ financovaného rakouským Fondem na podporu vědeckého bádání (FWF).

Die Monographie entstand im Rahmen des durch den Fonds zur Förderung der wissenschaftlichen Forschung (FWF) finanzierten Forschungsprojektes P 22939-G08 „Herrschaft im Angesicht hussitischer Wagenburgen. Der österreichische Herzog und römische König Albrecht V. (II.) in den Böhmisches Ländern (1421-1439)“.

Recenzovali: Mgr. Robert Novotný, Ph.D. (Filosofický ústav AV ČR, v.v.i.)

PhDr. Jiří Doležel (Archeologický ústav AV ČR, Brno, v.v.i.)

Vyobrazení na první straně obálky:

na pozadí detail vyobrazení husitské vozové hradby v iluminovaném rukopisném sborníku vzniklém ve Vídni roku 1437 a obsahujícím několik středověkých spisů o válečném umění (ÖNB/Wien, Cod. 3062, fol. 148r); v popředí originál dohody o příměří mezi moravskými husitskými pány a stranou markraběte Albrechta z 2. srpna 1433 (HHStA/Wien, AUR, 1433 VIII 2).

© 2016 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-8728-6 (online : pdf)

ISBN 978-80-210-8369-1 (brožovaná)

ISSN 1211-3034

DOI: 10.5817/CZ.MUNI.M210-8369-2016

OBSAH

PŘEDMLUVA	7
1. ÚVOD	9
1.1. Institut příměří ve středověké Evropě a v husitských Čechách	9
1.2. Příměří na husitské Moravě. Stav pramenné základny a výzkumu ...	14
2. DIPLOMATICKÝ ROZBOR PŘÍMĚŘNÝCH LISTŮ A PŘIZNÁVACÍCH LISTŮ K PŘÍMĚŘÍ Z JIŽNÍ MORAVY V HUSITSKÉM OBDOBÍ	17
3. DOHODY O PŘÍMĚŘÍ V KONTEXTU DĚJIN HUSITSKÉ (JIŽNÍ) MORAVY	27
3.1. Příměří na Moravě nebo jižní Moravě? Otázka reprezentativnosti zkoumaného pramenného souboru	27
3.2. Dohoda o příměří z května 1427	30
3.3. Dohoda o pravidlech rytířské války z října 1428	32
3.4. Dohody o příměří a o bezpečném vinobraní z podzimu 1429	33
3.5. Prostějovský sněm a příměří z března 1430	35
3.6. Dohody o příměří z podzimu 1430	43
3.7. Dohoda o příměří z února 1431	45
3.8. Dohody o příměří a bezpečném vinobraní z podzimu 1431	46
3.9. Dohody o příměří z jara 1432	48
3.10. Dohoda o bezpečném vinobraní z podzimu 1432	53
3.11. Na cestě k landfrýdu: dohody o příměří ze srpna 1433	54
3.12. Dohody o příměří v kontextu dějin husitské (jižní) Moravy – závěrečné shrnutí	60

4. EXKURZ: DOHODY O PŘÍMĚŘÍ JAKO PRAMEN PRO TOPOGRAFII A PROSOPOGRAFII HUSITSKÉ (JIŽNÍ) MORAVY	64
PŘÍLOHA 1 – EDICE	82
PŘÍLOHA 2 – TABULKA	113
PŘÍLOHA 3 – MAPA	119
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	122
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	133
Seznam použitých archivních fondů	133
Seznam vydaných pramenů	133
Seznam literatury	136
JMENNÝ A MÍSTNÍ REJSTŘÍK	142
SUMMARY	148

PŘEDMLUVA

Zajímavým a doposud opomíjeným fenoménem dějin husitských válek jsou dohody o příměří uzavírané mezi válečnými stranami. Předkládaná monografická studie si klade za cíl zmapovat užívání tohoto institutu v jednom regionu, z nějž se pro husitskou dobu dochoval poměrně ucelený soubor pramenů – na jižní Moravě.¹ Pochopitelně však je přihlíženo k situaci v celém markrabství, byť z jiných moravských regionů máme o příměří jen minimum informací, a samozřejmě také k poměrům v husitských Čechách, kde je fenomén příměří diplomatickými i narativními prameny poměrně dobře dokumentován (nejvíce v jižních Čechách, a pak v oblasti plzeňského landfrýdu).

Pozornost je věnována nejprve listinnému formuláři jihomoravských dohod o příměří a souvisejících písemnostech (kapitola 2), které jsou následně zasazeny do kontextu dějin husitství, přesněji tzv. druhé fáze husitské revoluce, na (jižní) Moravě (kapitola 3). Formálně-právní podoba příměří je tedy konfrontována s funkcí tohoto institutu v rámci vojenských i „politických“ událostí v zemi a regionu. Protože studovaná materie přináší řadu poznatků pro topografické a prosopografické bádání, je na závěr zařazen exkurz, v němž se poukazuje na možnosti

1 Publikace vznikla v rámci projektu P 22939-G08 „Herrschaft im Angesicht hussitischer Wagenburgen. Der österreichische Herzog und römische König Albrecht V. (II.) in den Böhmischen Ländern (1421–1439)“, financovaného rakouským Fondem na podporu vědeckého bádání. Jedná se o důležitou přípravnou práci ke knize o Albrechtově vládě na Moravě.

Tématu věnuji též obecněji zaměřený článek, v němž komparuji rozsáhlý soubor dohod o příměří z jižních Čech se situací na jižní Moravě s akcentem na komunikaci válčících stran během přípravy, uzavírání i v průběhu příměří, k čemuž jihočeský materiál poskytuje více informací – srov. ELBEL, Petr: *Waffenstillstand als integrales Instrument des spätmittelalterlichen Krieges. Das Beispiel der Hussitenkriege*. In: Elbel, Petr – Kaar, Alexandra – Novotný, Robert (edd.): *Zwischen Feinden und Freunden. Kommunikation im spätmittelalterlichen Krieg*. Wien – Köln – Weimar 2017 (v přípravě do tisku). Další, nepříliš početná, literatura k tématu je citována níže.

a limity využití studovaných pramenů v uvedených oblastech (kapitola 4). Důležitou součástí práce jsou přílohy, obsahující edici studovaného materiálu (příloha 1), přehlednou tabulku (příloha 2), mapu (příloha 3) a fotografie vybraných písemností a jejich opisů (obrazová příloha).

Vzhledem k tomu, že se předkládaná práce věnuje jen jednomu z mnoha aspektů dějin husitské revoluce na Moravě, nemá ambice dospět na úroveň syntézy, i když ve své historické části (kapitola 3) obsahuje i určitý ucelený pohled na událostní dějiny Moravy v letech 1426–1434. Jedná se tedy o bytostně analytickou studii, která je určena primárně odbornému publiku nebo poučenějším laikům.

Autor děkuje všem, kdo přispěli ke vzniku této práce, zejména Mgr. Ivaně Musilové a doc. Dr. Andreasi Zajicovi, MAS, za kolaci edice, doc. PhDr. Daliboru Havlovi, Ph.D., a Mgr. Lukáši Führerovi za konzultaci některých sfragistických otázek a především oběma recenzentům za důkladné přečtení celé knihy a cenné připomínky. Velký dík patří též PhDr. Haně Jordánkové, PhDr. Liboru Blažkovi a dalším pracovníkům Archivu města Brna, ale též pracovníkům Moravského zemského archivu a vídeňského Haus-, Hof- und Staatsarchiv za jejich vstřícnost při mé práci se středověkým archivním materiálem.

1. ÚVOD

1.1. Institut příměří ve středověké Evropě a v husitských Čechách

Institut příměří lze definovat jako dočasné přerušení boje dohodnuté válečnými stranami, aniž by byl ukončen válečný konflikt jako takový. K tomuto přerušení válečných operací dochází buďto s úmyslem využít klid zbraní k jednáním o konečném míru, anebo z důvodu vyčerpání válečných stran (popřípadě z jiných důvodů akceptovatelných pro obě zneprátené strany).

Zejména ve druhém významu bylo příměří známo už ve starověkém vojenství, např. také v antickém Římě, kde se pro něj užíval termín *indutiae*.² V raně středověkém válečnictví tento nástroj příliš využíván nebyl, právě tehdy však došlo k terminologickému posunu, neboť se pro příměří v barbarizované latině vžil termín *treuga*, odvozený ze starogermánského pojmu věrnosti resp. smlouvy (gótsky *triggwa*; starohornoněmecky *triuwa*).

Na prahu vrcholného středověku se v rámci tzv. mírového hnutí podníceného církevní reformou vyvinul institut Božího míru (*pax Dei*), jenž si kladl za cíl udržení trvalého míru v určitých církevních okrscích (provinciích nebo diecézích), a jeho skromnější varianta, tzv. Boží příměří (*treuga Dei*), zajišťující mír alespoň v určité dny v týdnu (zpravidla od čtvrtka večer do neděle), resp. v určitá období liturgického roku.³ Hnutí Božího míru se pak ve 12. století ve Svaté říši římské

2 *Der neue Pauly. Bd. V. Stuttgart – Weimar 1998, sl. 991.*

3 Rozsáhlé bádání druhé poloviny 20. století o středověkém mírovém hnutí shrnul WADLE, Elmar: *Gottesfrieden und Landfrieden als Gegenstand der Forschung nach 1950*. In: TÝŽ: *Landfrieden, Strafe, Recht. Zwölf Studien zum Mittelalter*. Berlin 2001 (Schriften zur europäischen Rechts- und Verfassungsgeschichte 37), s. 11–39; dále srov. GOETZ, Hans-Werner: *Die Gottesfriedensbewegung im Licht neuerer Forschungen*. In: Wadle, Elmar – Buschmann, Arno (edd.): *Landfrieden. Anspruch und Wirklichkeit*.

transformovalo do světského landfrýdního hnutí.⁴ Je pravděpodobné, že právě landfrýdní hnutí přispělo též k určité renesanci institutu dočasného příměří, který se ve vrcholném a zejména pozdním středověku kvantitativně dost rozšířil a byla mu přisuzována křesťanská kvalita (viz např. typický obrat *pravé, věrné a křesťanské příměří* v níže analyzovaných dokumentech). Institut příměří byl pak integrální součástí pozdně středověkého vojenství a válečného práva (*ius in bello*) a spolu s dalšími principy rytířského boje nemalou měrou přispíval k jisté humanizaci válčení, k níž na středověkém Západě došlo.⁵

Husitské války měly však teoreticky představovat výjimku. Při boji proti kacířům, za něž byli husité římskou církví považováni, nebyly přípustné žádné ústupky ani jakákoliv vyjednávání. Přesto se institut příměří v husitských Čechách vyskytoval, a to s rozdílnou intenzitou po celou dobu husitské revoluce.⁶

V první polovině 20. let nebyla příměří mezi válčícími stranami samozřejmostí, narážela na odpor církve, krále Zikmunda i říšské politické veřejnosti a příliš je nevívali ani samotní husité. Z příměří uzavřených v tomto období je nutno jmenovat na prvním místě dohodu mezi táborskými hejtmany Janem Žižkou z Trocnova, Chvalem z Machovic, Zbyňkem z Buchova a píseckým hejtmánem Pavlíkem z Mužic na straně jedné a Oldřichem z Rožmberka s jeho lidmi na straně druhé ze dne 18. listopadu 1420, tedy krátce po bitvě u Vyšehradu a po pádu rožmberských hradů Příběnice a Příběničky.⁷ Příměří mělo trvat až do masopustního úterý, tedy

Paderborn – München – Wien – Zürich 2002 (Rechts- und Staatswissenschaftliche Veröffentlichungen der Görres-Gesellschaft. Neue Folge 98), s. 31–54.

4 Srov. ANGERMEIER, Heinz: *Königtum und Landfriede im deutschen Spätmittelalter*. München 1966; WADLE, E.: *Gottesfrieden und Landfrieden*; sborník WADLE, E. – BUSCHMANN, A. (edd.): *Landfrieden*; pro země Koruny české nově BERAN, Zdeněk: *Landfrýdní hnutí v zemích České koruny. Snahy o zajištění veřejného pořádku a bezpečnosti ve středověké společnosti*. České Budějovice – Hradec Králové 2014.

5 Speciální zahraniční literatura o institutu příměří – soudě dle dostupných bibliografických databází – neexistuje. Institut příměří je však obvykle popsán ve specializovaných pracích o středověké válce, zášti a válečném právu. Z bohaté literatury k této problematice srov. např. TERHARN, Christoph: *Die Herforder Fehden im späten Mittelalter. Ein Beitrag zum Fehderecht*. Berlin 1994 (Quellen und Forschungen zur Strafrechtsgeschichte 6), s. 89–95 (kapitola „Die Unterbrechung von Fehden durch den Abschluß eines Handfriedens“); VOGEL, Thomas: *Fehderecht und Fehdepraxis im Spätmittelalter am Beispiel der Reichsstadt Nürnberg (1404–1438)*. Frankfurt a. M. 1998 (Freiburger Beiträge zur mittelalterlichen Geschichte 11), s. 230–238 (kapitola „Die Unterbrechung der Fehde. Waffenstillstand und Vermittlung“); BENHAM, Jenny: *Peacemaking in the Middle Ages. Principles and Practice*. Manchester 2011, především s. 193–195 (typologie a terminologie příměří v Anglii a Francii).

6 Problematice se dosud nejpodrobněji věnoval František Šmahel v rámci podnětné studie ŠMAHEL, František: *Pax externa et interna. Vom Heiligen Krieg zur Erzwungenen Toleranz im husitischen Böhmen (1419–1485)*. In: Patschovsky, Alexander – Zimmermann, Harald (edd.): *Toleranz im Mittelalter. Sigmaringen 1998 (Vorträge und Forschungen 45)*, s. 221–273; česky ŠMAHEL, František: *Husitské Čechy. Struktury – procesy – ideje*. Praha 2002 (Česká historie 9), s. 429–466, kde je zdůrazněn význam institutu příměří v procesu geneze náboženské „tolerance z nutnosti“ v prostředí husitských Čech. Dále mohou odkázat i na připravovanou vlastní studii ELBEL, P.: *Waffenstillstand* (v přípravě do tisku).

7 PALACKÝ, František (ed.): *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské. Díl třetí*. Praha 1844 (dále jen AČ III), s. 280, č. 14. K tomu srov. ŠMAHEL, František: *Husitská revoluce. III. Kronika válečných*

do 4. února 1421. Oldřich měl podle této dohody na svých panstvích povolit čtyři pražské artikuly, k čemuž však nakonec přistoupil až v dubnu 1421. Mezitím si v únoru 1421 vyslechl důrazné napomenutí krále Zikmunda, který jej varoval před uzavřením (nového) příměří s táborskou obcí.⁸

Na jaře 1422 došlo pro změnu k uzavření příměří mezi plzeňským landfrýdem a pražským svazem po pádu Jana Želivského; na podzim téhož roku pak mezi karlístejnskou posádkou a plzeňským landfrýdem na jedné a Korybutovým pražským svazem na druhé straně.⁹ Ve všech těchto případech šlo o pouhé přerušení boje z důvodu vyčerpání válčících stran. Ale již v první polovině 20. let se v husitských Čechách setkáváme i se druhým typem příměří, které bylo uzavřeno za účelem jednání o trvalém míru. První významný pokus o ukončení husitské revoluce mírovou cestou, k němuž se spojila katolická a konzervativní husitská šlechta s pražskou stranou na svatohavelském sněmu po 16. říjnu 1423, byl tak doprovázen uzavřením příměří na dobu jednoho roku.¹⁰ Omezenost svatohavelské koalice na konzervativní kruhy byla však zásadním nedostatkem a příčinou jejího neúspěchu.

Kolem poloviny 20. let se přerušení bojů v Čechách stala každodenní praxí, přičemž důvody k uzavírání jednotlivých smluv byly různé. 10. září 1424 došlo v jižních Čechách k uzavření rozsáhlého příměří mezi táborskou stranou a jejími šlechtickými spojenci na straně jedné a Zikmundovými stoupenci na straně druhé.¹¹ Příměří mělo platit do 16. října a táboři je zřejmě uzavřeli s cílem krýt si záda pro chystané obležení Prahy, při němž měli podpořit Žižkovo východočeské bratrstvo.¹² Konflikt radikálních husitů s Prahou však nakonec vyústil v uzavření míru na Špitálském poli a v následný sněm ve Zdicích na počátku října, na němž byla sjednána dalekosáhlá dohoda mezi husitskými frakcemi a katolickou stranou,

let. Praha 1996², s. 63; KAVKA, František: *Poslední Lucemburk na českém trůně. Králem uprostřed revoluce*. Praha 1998, s. 85; KUBÍKOVÁ, Anna: *Oldřich II. z Rožmberka*. České Budějovice 2004, s. 49; stručně ČORNEJ, Petr: *Velké dějiny země Koruny české. V. 1402–1437*. Praha – Litomyšl 2000, s. 279–280.

8 RYNEŠOVÁ, Blažena (ed.): *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka. Svazek I. 1418–1437*. Praha 1929 (dále jen LOR I), s. 34, č. 50.

9 Jarní dohoda o příměří je dochována jen ve formě nedatovaného německého překladu (v chebském archivu) a vydal ji SIEGL, Karl: *Briefe und Urkunden zur Geschichte der Hussitenkriege. Aus dem Egerer Stadtarchive*. Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens 22, 1918, s. 16–58; 167–196; 23, 1919, s. 1–38; zde 22, 1918, s. 40–41, č. 11; dohodu z 8. listopadu zpřístupnil PALACKÝ, František (ed.): *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské. VI. Praha 1872* (dále jen AČ VI), s. 407–408, č. 10. Srov. k oběma dohodám ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce, III*, s. 114 a 130–131; KAVKA, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 122–124; ke druhé dohodě též ČORNEJ, P.: *Velké dějiny*, V, s. 318.

10 Zápis svatohavelského sněmu z 1. listopadu 1423 viz AČ III, s. 240–245, č. 31; srov. HLAVÁČEK, Ivan: *Husitské sněmy*. Sborník historický 4, 1956, s. 71–109, zde s. 85–87; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce, III*, s. 143–145; KAVKA, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 125; ČORNEJ, P.: *Velké dějiny*, V, s. 331–332.

11 AČ III, s. 245–248, č. 32.

12 Srov. ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, s. 151; poněkud odlišně události interpretuje ČORNEJ, P.: *Velké dějiny*, V, s. 338; z lokálního pohledu srov. též KUBÍKOVÁ, A.: *Oldřich II. z Rožmberka*, s. 58–59.

kteřá obsahově navázala na svatohavelský sněm, ale stála na podstatně širším základě.¹³ Jedním z hlavních cílů tzv. zdických úmluv tak bylo rovněž uzavření příměří do plánovaného lednového sněmu v Kouřimi, na němž mělo proběhnout tzv. „laické slyšení“ – tedy vyřešení náboženských rozporů v Čechách výrokem volených laických arbitrá.¹⁴ Král Zikmund byl však v této době dosud jednoznačně proti podobným dohodám a Oldřichovi z Rožmberka adresoval dva přísné listy, v nichž zdické úmluvy příkře odsoudil.¹⁵ Faktem je, že ustanovení zdických úmluv nakonec nevstoupila v platnost.

Když se o rok později – v říjnu 1425 – Zikmund naposledy vypravil v čele vojska do českých zemí, opět důrazně varoval Oldřicha před uzavíráním příměří s husity a naopak se domáhal jeho vojenské pomoci.¹⁶ Oldřich tehdy Zikmunda ujišťoval, že žádné příměří nehodlá uzavřít, krále však informoval o příměří v plzeňském kraji.¹⁷ To uzavřela jen část plzeňského landfrýdu, přičemž husitská strana si jím evidentně kryla záda pro tažení na Moravu.¹⁸

O rok později, v říjnu 1426, se situace do jisté míry opakovala. Panovník opět získal zprávy o chystaném příměří v jižních Čechách a Oldřicha znovu důrazně varoval před jeho uzavřením.¹⁹ Oldřich však tentokrát na Zikmundovo naléhání nedbal a v listopadu až prosinci uzavřel celou sérii dohod o příměří s táboorskou a píseckou obcí, s jednotlivými městy táboorské strany a s husitskými šlechtici.²⁰

13 Srov. HLAVÁČEK, I.: *Husitské sněmy*, s. 88–89; MACEK, Josef: *Úmluvy zdické*. Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica 2, 1958, s. 195–212, zde s. 210–211; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 156–157; KAVKA, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 126–127; ČORNEJ, P.: *Velké dějiny*, V, s. 340.

14 AČ III, s. 248–251, č. 33. Text úmluv je stylizován jinak než příměrné listy a klasickou formuli o uzavření příměří v něm nenalezneme; pouze v jednom článku se výslovně hovoří o tom, že míšeňská markrabata nemají v tomto příměří podnikat nic proti české zemi, chtěli-li také vedle zápisníků v příměří vstoupiti – tamtéž, s. 250.

15 LOR I, s. 68–70, č. 97; s. 70, č. 98 (první z listů zřejmě můžeme považovat za Zikmundův manifest české katolické šlechtě, zatímco druhý – poněkud vstřícnější – nejspíše představuje osobní list Oldřichovi).

16 LOR I, s. 73–74, č. 108; s. 74–75, č. 109; s. 76–77, č. 114; KUBÍKOVÁ, A.: *Oldřich II. z Rožmberka*, s. 60–61.

17 LOR I, s. 76, č. 113; text západočeského příměří viz AČ III, s. 254–256, č. 35; na počátku prosince 1425 Zikmund Oldřichovi za tuto informaci poděkoval – LOR I, s. 77–78, č. 115.

18 Srov. ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 170, a především KAVKA, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 128: „Domněnka Václava Vladivoje Tomka, že bylo [PE: příměří] vynuceno tísní nejvíce ohrožených šlechticů, neobstojí. [...] Muselo tedy jít o hlubší rozpor taktického rázu uvnitř landfrýdu. Sotva pochybíme, spojíme-li jej s mírem uzavřeným 18. října 1425 v Mladé Vozici mezi husitskými stranami, chystajícími se na společné tažení na Moravu. Jednání o příměří se stranou Zikmundovou sloužilo jasně k zajištění týlu před tak závažným válečným podnikem.“

19 LOR I, s. 85, č. 127: *Také věz, že mnohá pomlúvkanie máme od papežovy moci i od jiných duchovních a svědských lidí o to, že ty příměrie máš s nepřáteli, praviece, že sme my toho tobě povolili, a jiní tiem mají napořád hubení býti.*

20 Tamtéž, s. 86, č. 128; s. 86–87, č. 129; s. 87, č. 130; s. 88, č. 132; s. 88–89, č. 133; s. 89, č. 134. K sérii příměří srov. ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 184.

V závěru 20. let intenzita uzavírání příměří v Čechách dále rostla a nadto se prodlužovala také doba, na kterou byla příměří sjednávána. S novou situací se v této době musel smířit i král Zikmund, který už svým straníkům uzavírání příměří nevyčítal (přínejmenším nemáme jeho protesty dochovány). Během své bratislavské schůzky s husity v dubnu 1429 pak Zikmund sám velmi usiloval o uzavření všeobecného příměří v Čechách, na což ovšem husitské svazy nakonec odmítly přistoupit.²¹ Přibližně ve stejné době k uzavírání dočasných příměří s husity přikročila též knížata okolních říšských i korunních knížectví.²²

Není pochyb, že akceptace příměří katolickou stranou v Čechách a jejich okolí (nikoliv však papežem a římskou církví!) vyplynula ze situace, kdy husité získali v českých zemích mocenskou převahu a dokázali přesunout válku do blízkého i vzdálenějšího sousedství. Katolická strana v Čechách byla v této době sice stále dost silná na to, aby ji husité nemohli zcela vyvrátit (stále totiž držela většinu hradů a některá velká města). Na druhou stranu však byla dosavadními boji značně oslabena, a tak velmi ocenila oddychový čas, který příměří přinášela. Protože husitská vojska potřebovala mít během rejs do ciziny krytá záda, vyhovovala jim příměří s domácími katolíky rovněž. V naznačeném rozložení sil ovšem čeští katolíci tahali za kratší konec, což se odráží i v podobě některých dochovaných smluv o příměří. Nejen v jižních Čechách se kupř. setkáváme s praxí, že katolická strana musela

21 Z bohaté literatury o schůzce srov. HERRE, Hermann: *Die Hussitenverhandlungen auf dem Preßburger Reichstage vom April 1429. Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken* 2, 1899, s. 307–316; BARTOŠ, František M.: *Z bratislavské schůzky krále Zikmunda s husitskými vůdci r. 1429. Časopis Matice moravské* 49, 1925, s. 171–195; MACEK, Josef: *Die Versammlung von Pressburg 1429. Folia diplomatica* 1, 1971, s. 189–207; TÝZ: *Zur Pressburger Versammlung im Jahre 1429*, in: Macek, Josef – Marosi, Ernő – Seibt, Ferdinand (edd.): *Sigismund von Luxemburg. Kaiser und König im Mitteleuropa 1387–1437. Beiträge zur Herrschaft Kaiser Sigismunds und der europäischen Geschichte um 1400.* Warendorf 1994, s. 109–115; ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*, III, s. 209–213. Brilantní analýzu schůzky v širším kontextu nově podal COUFAL, Dušan: *Polemika o kalich mezi teologií a politikou 1414–1431. Předpoklady basilejské disputace o prvním z pražských artikulů.* Praha 2012, s. 211–246; k jednání o příměří a jeho krachu na s. 232–233, 236–237, 244–245.

22 Uvádím alespoň některá významnější příměří. Dne 6. února 1430 uzavřeli na hradě Zwernitz bamberský biskup a město Bamberg za prostřednictví braniborského markraběte Friedricha I. příměří s velitelem spojeného husitského vojska, aby zamezili dobytí a vyplnění Bamberku a okolí – srov. PALACKÝ, Franz (ed.): *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges in den Jahren 1419–1436. II. Band. Von den Jahren 1429–1436.* Prag 1873, s. 101–102, č. 642; s. 102–103, č. 643. O dva roky později, v červenci 1432, došlo k uzavření rozsáhlého dvouletého příměří mezi husitskými vojsky a slezskými knížaty. Samotná dohoda se nedochovala, srov. však glejt husitských hejtmánů pro Konráda Bílého Olešnického a Bernarda Opolského ze dne 26. června 1432 – tamtéž, s. 289–290, č. 808, a zprávu zhořelecké městské rady velmistrovi řádu německých rytířů ze dne 11. srpna 1432, v níž se dočítáme o uzavření příměří mezi husity a téměř všemi slezskými knížaty od posledního svátku sv. Jana Křtitele na dva roky – tamtéž, s. 298–300, č. 815. Nedlouho poté, 23. srpna 1432, uzavřeli dvouleté příměří s polními vojsky wettinští bratři Friedrich II. Mírný a Zikmund – tamtéž, s. 304–306, č. 819. K postojí rakouského vévody a moravského markraběte Albrechta V. srov. níže v textu.

v době příměří tolerovat na svých panstvích kalich resp. čtyři pražské artikuly, zatímco husitská strana se k žádným náboženským ústupkům nezavazovala.²³

1.2. Příměří na husitské Moravě. Stav pramenné základny a výzkumu

Jaká byla situace na husitské Moravě? Není divu, že se zde s příměřími setkáváme o něco později, než v Čechách. První polovina 20. let zde probíhala v duchu tvrdých bojů, v nichž měla strana krále Zikmunda a jeho zetě, markraběte Albrechta V., zpočátku převahu.²⁴ Výraznou roli zde v těchto letech sehrával militantní odpůrce husitství, olomoucký biskup Jan Železný, jenž nepochybně vahou své osobnosti bránil uzavírání dohod s kacíři.²⁵ První vlašťovkou byla dohoda o příměří mezi Přemkem Opavským, Janem Jičínským z Kravař a Jiřím Lukovským ze Šternberka na straně jedné a husitskými hejtmany na Dolanech a Hlubokém, Dobeslavem Puchalou a Petrem Holým, na straně druhé, uzavřená před 23. březnem 1425.²⁶

Po odchodu Jana Železného do uherského exilu na jaře 1426 a po krachu tažení vévody Albrechta V. u Břeclavi na podzim téhož roku nicméně v markrabství započala éra „husitské hegemonie“, jak situaci v zemi v letech 1426–1434 označil

23 Podobné ustanovení bylo obsaženo již v prvním jihočeském příměří z roku 1420 – viz v pozn. 7. K obdobným ústupkům byli dotlačeni také páni a města plzeňského landfrýdu v příměří z podzimu 1425 – srov. AČ III, s. 254–256, č. 35, zde s. 255. V jižních Čechách se pak analogická ustanovení znovu objevují v příměří z počátku 30. let: LOR I, s. 120–122, č. 176 (13. července 1430); s. 138, č. 201 (2. února 1432); s. 149–150, č. 217 (16. října 1432); s. 161–162, č. 235 (28. září 1433).

24 Nejpodrobnější vyličení událostí těchto let podal VÁLKA, Josef: *Morava roku 1421. Studie k dějinám husitské revoluce na Moravě. I.* Studia Comeniana et historica 9, 1979, č. 20, s. 5–30; nově otištěno in TÝŽ: *Husitství na Moravě – náboženská snášenlivost – Jan Amos Komenský*. Brno 2005, s. 9–35; TÝŽ: *Počátek války o Moravu (1422–1423). Studie k dějinám husitské revoluce na Moravě. II.* Jižní Morava 18, 1982, s. 48–66; nově otištěno in TÝŽ: *Husitství na Moravě*, s. 37–61; TÝŽ: *Vrchol bojů o Moravu (1423–1425). Studie k dějinám husitské revoluce na Moravě. III.* Jižní Morava 21, 1985, s. 89–108; nově otištěno in TÝŽ: *Husitství na Moravě*, s. 63–89 (Válkovy Studie níže zásadně cituji z jejich nového otisku); dále srov. MEZNÍK, Jaroslav: *Lucemburská Morava. 1310–1423*. Praha 1999 (Česká historie 6), s. 401–430 (do roku 1423). Na další starší i novější práce o husitské Moravě bude odkazováno níže.

25 K němu nejnověji ELBEL, Petr: *Olomoucký biskup Jan Železný a Zikmund Lucemburský. Příspěvek k poznání Zikmundovy spojenecké sítě v českých zemích a jeho dvorských struktur*. Studia Mediaevalia Bohemica 6/1, 2014, s. 17–68.

26 Dohoda je zmíněna v listu olomoucké městské rady vévodovi Albrechtovi z 23. března 1425 – viz PALACKÝ, Franz (ed.): *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges vom Jahre 1419 an. I. Band. Von den Jahren 1419–1428*. Prag 1873, s. 385–386, č. 330. K tomu srov. URBÁNEK, Rudolf: *K historii husitské Moravy*. (Ke knize Aug. Neumanna „K dějinám husitství na Moravě“, „Velehrad“ v Olomouci 1939). Časopis Matice moravské 63–64, 1939–1940, s. 229–314, zde s. 274; HOŠÁK, Ladislav: *Olomoucký patriciát v boji proti husitskému revolučnímu hnutí*. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Historica 1, 1960, s. 5–47, zde s. 21–22; VÁLKA, J.: *Vrchol bojů o Moravu*, s. 81–82; ČAPSKÝ, Martin: *Vévoda Přemek Opavský (1366–1433). Ve službách posledních Lucemburků*. Brno – Opava 2005, s. 256.

Josef Válka.²⁷ A právě z této doby, přesněji z let 1427–1433, se v Archivu města Brna zachoval cenný soubor listin, obsahující jak dohody o příměří (v dobové terminologii tzv. listy příměrné), tak některé s nimi související písemnosti. Dochovaly se z menší části v originálu, převážně však v opisech z počátku 16. století v historiografické sbírce brněnského městského písaře a nobilitovaného měšťana Jana Munky z Ivančic, označované jako *Staré paměti brněnské*.²⁸ Rukopis z Munkovy kolekce měl pestré osudy: dostal se do majetku pánů z Lipé a s nimi po Bílé Hoře do Slezska, kde jej získal Tomáš Pešina z Čechorodu. Ten kodex spolu se svou knihovnou odkázal klášteru v Obořišti, jeho dědicové jej však prodali pražskému arcibiskupu Janovi Bedřichovi z Valdštejna, jenž jej uložil v knihovně valdštejnského rodového zámku v Duchcově. Roku 1953 byl Státní památkovou péčí delimitován do Archivu města Brna.²⁹ Vzhledem ke svému dřívějšímu uložení byl Munkův rukopis v pracích Augustina Neumanna a po něm i některých dalších badatelů označován jako tzv. „Duchcovský kodex“.³⁰

Neumann jako první z moderních historiků Munkův rukopis soustavněji edičně i badatelsky vytěžil, čímž uvedl problematiku (jiho)moravských příměří do literatury.³¹ Kritik Neumannovy syntézy o dějinách husitství na Moravě Rudolf Urbánek nicméně ve své objemné recenzní studii upozornil na nedostatečné využití souboru příměrných listů Neumannem, pokud jde o rekonstrukci mocenských poměrů v zemi a složení válčících stran.³² Po Urbánkovi se témuž souboru stručně

27 VÁLKA, J.: *Hegemonie husitů na Moravě (1426–1434). Studie k dějinám husitské revoluce na Moravě. IV. Jižní Morava* 23, 1987, s. 65–83; nově otištěno in TÝŽ: *Husitství na Moravě*, s. 91–115 (dále citováno z nového otisku).

28 Archiv města Brna (dále jen AMB), fond A 1/3 – Archiv města Brna, Sběrka rukopisů a úředních knih (dále jen A 1/3), rkp. č. 7329. O této sbírce detailně DRÍMAL, Jaroslav: *Kroniky a pamětní knihy městských písařů brněnských v době předbělohorské*. Brno v minulosti a dnes. Sborník příspěvků k výstavbě a dějinám Brna 2, 1960, s. 82–124, zde s. 85–99 (kapitola „Paměti staré brněnské Jana Munky z Ivančic z let 1252–1538 s dodatky do roku 1658“). Drímal zde mimo jiné identifikoval písaře té části Munkových *Pamětí* (fol. 295r–366v), v níž jsou obsaženy mj. příměrné listy a další písemnosti z doby husitské. Označil jej jako ruku H a spojil jej s písařem některých městských úředních písemností. Stručný popis Munkovy sbírky nově přináší také MILLER, Jaroslav a kol.: *Soupis pramenů městské historiografie do roku 1800. I. Morava*. Olomouc 2013, s. 23.

29 Osudy kodexu po Munkově smrti shrnul DRÍMAL, J.: *Kroniky a pamětní knihy*, s. 98–99; stručně také TÝŽ: *Archiv města Brna. Průvodce po fondech a sbírkách*. Praha 1956, s. 179.

30 NEUMANN, Augustin (ed.): *Nové prameny k dějinám husitství na Moravě*. Olomouc 1930 (Studie a texty k náboženskému dějinám českým 6), otiskl edici nebo alespoň registry řady písemností z „Duchcovského kodexu“ včetně některých, které jsou předmětem našeho zájmu; již DRÍMAL, J.: *Archiv*, s. 179, pozn. 202, ovšem upozornil, že Neumann „neotiskl vše, co v rukopise je pro dobu husitskou a poděbradskou, a nevěděl ani, z jakého pramene čerpá.“

31 Vedle edice citované v předchozí poznámce srov. NEUMANN, A.: *K dějinám husitství na Moravě. Husitské války*. Olomouc 1939, s. 109, 115–116.

32 URBÁNEK, R.: *K historii husitské Moravy*, zde s. 288–292.